

سخن هیئت تحریریه^۱

سخن این شماره مجله را به اهمیت تعیین و رعایت حقایق زیست‌محیطی و احیای تالاب‌ها اختصاص می‌دهیم. این موضوع به خصوص در سال‌های اخیر به علت نقش عمده خشک شدن تالاب‌ها در تولید ریزگردها و ایجاد آلودگی هوا در بخش‌های زیادی از کشور از اهمیت دوچندانی برخوردار شده است.

بررسی وضعیت تالاب‌های ایران نشان می‌دهد که از ۴۲ طبقه موجود برای تالاب‌ها در کنوانسیون بین‌المللی رامسر در سال ۱۹۷۱، تنها یک دسته (تالاب توندرای سیبری) در ایران وجود ندارد. این موضوع نشان‌دهنده تنوع زیاد تالاب‌ها و به تبع آن تنوع زیست‌محیطی منحصر به فرد اکوسیستم‌های تالابی در ایران است. از آنجا که هر تالاب دارای کارکردهای زیست‌محیطی مخصوص به خود است، این تنوع تالابی در ایران نشان‌دهنده فرصت ویژه‌ای است که در بهره‌مندی از تالاب‌ها داریم. بنابراین لازم است با ارزشگذاری تالاب‌ها، این دارایی‌های ملی را در حساسی‌های ملی و تصمیم‌گیری‌های کلان لحاظ نماییم. در تحقیقات انجام شده قبلی در سطح بین‌المللی، ارزش یک هکتار تالاب بین ۵ تا ۲۱ هزار دلار در سال اعلام شده است که به مراتب بیشتر از ارزش یک هکتار زمین کشاورزی مرغوب است. این ارزش اقتصادی و زیست‌محیطی تالاب است که در بسیاری از کشورهای پیشرفته یا در حال توسعه موجب شده است که مدیران و برنامه‌ریزان، سیاست احیای تالاب‌ها را در پیش‌گیرند. در ارزشگذاری تالاب‌ها معمولاً منافع مستقیم (مانند ذخیره و تأمین آب، تولید غذا، استفاده تفریحی و جلوگیری از فرسایش و ایجاد ریزگرد) و منافع غیرمستقیم (مانند پالایش محیط، تعدیل آب و هوای منطقه، حفظ اکوسیستم و تنوع زیستی) در نظر گرفته می‌شوند.

با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از تالاب‌های ایران در مناطق خشک و نیمه خشک قرار دارد، به علت تغییرات طبیعی بارش و ورودی‌های تالاب‌ها در این مناطق، مساحت تالاب‌ها در طول سال تغییرات زیادی دارد. به عنوان مثال، سطح آب در تالاب‌هایی مانند هامون و جازموریان در ماه‌های خشک ممکن است به ۲۰ درصد سطح آب در ماه‌های پرآب برسد. بنابراین با توجه به شرایط اقلیمی ایران، محاسبه و رعایت حقایق زیست‌محیطی تالاب‌ها اهمیت خاصی در حفظ و احیای آنها دارد. امروزه ایران دارای شش تالاب در فهرست تالاب‌های در معرض خطر مونترو (The Montreux Record) و چندین تالاب خشک شده (مانند تالاب گاوخونی و حوض سلطان) یا دارای وضعیت بحرانی (مانند تالاب ارومیه) است. بنابراین، قطعاً حفظ و احیای تالاب‌ها از اولویتهای حفاظت محیط‌زیست کشور است. لازم به ذکر است فهرست مونترو به عنوان بخشی از بانک اطلاعاتی کنوانسیون رامسر است که تالاب‌هایی را که به علت فعالیت‌های انسانی دچار تغییرات نامطلوب اکولوژیکی قابل توجهی شده‌اند یا احتمال رخداد این تغییرات در آنها خیلی زیاد است، شامل می‌شود.

اثرات زیست‌محیطی ناشی از خشک شدن تالاب‌ها می‌تواند مناطق وسیعی را تحت تأثیر قرار دهد. در حال حاضر، ۲۳ استان کشور از مشکل گرد و غبار رنج می‌برند که تالاب‌ها و اراضی خشک داخلی و خارجی عوامل اصلی این مشکل هستند. استان‌های هرمزگان، سیستان و بلوچستان، یزد و کرمان از استان‌هایی هستند که در معرض بیشترین تأثیر از گرد و غبار با منشأ داخلی می‌باشند و بقیه استان‌ها از کانون‌های خارجی مانند کشور عراق تأثیر می‌پذیرند. امروزه حتی نگرانی ایجاد ریزگردهای نمکی ناشی از خشک شدن تالاب‌های شور به طور جدی وجود دارد.

از مهمترین راهکارهای موجود برای حفظ و احیای تالاب‌ها می‌توان به اجرای قوانین موجود و تدوین قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط، جلوگیری از تغییر کاربری اراضی تالابی، رعایت حقایق زیست‌محیطی تالاب‌ها در تدوین سیاست‌های تخصیص آب، ارزیابی دقیق اثرات زیست‌محیطی طرح‌های عمرانی مجاور تالاب‌ها، جلوگیری از تخلیه آلاینده‌ها به تالاب‌ها، جلوگیری از برداشت غیر مجاز از منابع آب زیرزمینی در اطراف تالاب‌ها و مدیریت خشکسالی در مناطق تالابی اشاره کرد.

مجله تحقیقات منابع آب ایران در ایجاد یک فضای بحث و تبادل نظر و چاپ مقالات و گزارش‌های فنی مرتبط با تعیین حقایق و مدیریت زیست‌محیطی تالاب‌ها، آمادگی خود را اعلام می‌نماید.

محمد کارآموز

سردبیر